

DIA@OON

MAGAZINE VAN DE CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE KERKEN

Beroep en bezieling

MIJN WERK EN IK

Diaconaat

© Colofon

DiaCoon wordt uitgegeven onder verantwoordelijkheid van deputaten diaconaat van de Christelijke Gereformeerde Kerken voor diakenen en anderen die betrokken zijn bij al die zaken die verband houden met het diaconaat binnen de kerk, in de samenleving en wereldwijd.

Diacon wil op het uitgebreide terrein van het diaconaat informeren en toerusten en een platform bieden voor gesprek, wederzijdse ervaringen en wetenswaardigheden.

ISSN 0924-6398

Redactie

Gé Drayer
Trudy Eikelenboom
Lia van Grootheest
Bertine Heikamp

Redactieadres

Postbus 334, 3900 AH Veenendaal
Tel.: 0318-582367, e-mail: diac.bur@cgk.nl
www.cgk.nl
facebook.com/deanderdenaaste

Bezoekadres

Dienstenbureau CGK,
Ghandistraat 2, 3902 KD Veenendaal

Rekeningen

Bijdragen voor deputaten diaconaat kunt u storten op ING banknummer 53.53.00 of bankrekening 36.51.30.648, beide t.n.v. Landelijk Kerkelijk Bureau CGK te Veenendaal (met omschrijving).

Abonnementen

Voor de eerste vijf abonnementen is de bijdrage €10,- per jaar per abonnement. Voor elk extra abonnement wordt een bijdrage gevraagd van € 3,- per jaar met een maximum van € 54,-. Losse exemplaren zijn te verkrijgen voor € 2,50.

Productie

bu0111, Zierikzee

Diaconaat

© Redactioneel

Mieren staan bekend om hun grote 'werkkracht'; ze kunnen een x-aantal keer hun eigen gewicht tillen. Op de voorkant ziet u dat geïllustreerd, bij een opkomende zon (die voor *bezieling* staat). U treft deze 'werkkrachtige' mieren in deze Diacon dan ook aan op overige illustraties.

Beroep en bezieling, nog niet zo'n eenvoudige combinatie. In deze tijd van werkloosheid waarschijnlijk nog minder eenvoudig: mensen *moeten* soms werk aannemen dat niet hun eerste keuze is; zijn we niet al blij als we überhaupt werk hebben? Misschien juist daarom toch goed nu dit thema onder de aandacht te brengen.

Bezieling/spiritualiteit kan een negatieve (andersoortige) associatie oproepen. De schrijver van deze Diacon, Johan Groot Nibbelink, illustreert dat in Vooraf. Maar als we naar onszelf kijken? Wat drijft ons in ons werk? Wat betekent ons geloof in ons werk? En hoe kunnen we dit (thema) kerkelijk aandacht geven? Daar gaat deze Diacon over - gebaseerd op het project *Beroep en bezieling* van landelijk bureau DISK (zie Inleiding).

De redactie

© Inhoud

Inleiding

1. Veranderde arbeidsomgeving
2. Duiding van de lijn in de interviews
3. Motieven voor betaald werk
4. Kerkelijke aandacht voor beroep en bezieling
5. Handreikingen voor het diaconaat
6. Vragen voor de kerkenraad

© Vooraf

Hoe een manager bezieling in het werk wilde brengen

Een tijdje geleden kwam er op onze afdeling een nieuwe manager. De manager was enkele weken in dienst en plotseling verschenen er her en der op de afdeling postertjes met enkel de woorden 'Gung Ho!'. Wat had dat te betekenen? Ging het hier om een oosterse religie of filosofie, die onze manager op ons wilde overbrengen? Enig onderzoek wees uit dat *Gung Ho!* staat voor 'samenwerken' in het Chinees, en dat het daarbij gaat om:

- de drijfveer van de eekhoorn;
- de werkwijze van de bever en
- de gave van de gans.

Blijkbaar een managementtheorie met oosterse wortels. Onze manager wilde meer bezieling in ons werk zien en dacht met deze term een goed middel te hebben gevonden. Verwijzing naar spiritualiteit op de werkvloer mag weer, zo lijkt het. Een tijd later heb ik mij toch laten verleiden om het boek *Gung Ho!*¹ te lezen. Niks oosterse filosofie. Wel een managementmethode, maar anders dan dat ik verwacht had.

De theorie komt uit Amerika (zoals de meeste managementboeken) en kende diverse verwijzingen naar het christelijk gedachtegoed. Na elke uitleg over wat de inhoud is van de drijfveer van de eekhoorn,

de werkwijze van de bever en de gave van de gans, volgt een verwijzing naar hoe God door mensen werkt. Opmerkelijk, want mijn manager is geen christen.

Uit het boek *Gung Ho!*

De "drijfveer van de eekhoorn - waardevol werk:

1. besef dat we bijdragen aan de gemeenschap;
2. iedereen werkt aan een gemeenschappelijk doel;
3. normen en waarden sturen alle beslissingen, plannen en handelingen."

Dit krijgt een spirituele lading door de duiding "De drijfveer van de eekhoorn vervult Gods wensen voor het bos."

De "werkwijze van de bever: zelf bepalen hoe je je doel wilt halen" wordt in het licht van Gods bedoeling geplaatst door te stellen: "De werkwijze van de bever vervult Gods wensen voor de bever."

En "de gave van de gans: moedig de anderen aan" komt volgens de schrijver zelfs van God vandaan: "De gave van de gans is Gods geschenk dat we aan elkaar geven."

1. Ken Blanchard en Sheldon Bowles, *Gung Ho!*, Business Contact Amsterdam/Antwerpen, 2007

Terwijl ik het boek las, moest ik denken aan de driedeling waar de *Netwerk*-theorie² van uitgaat. De gave van de gans lijkt op de gave van bemoediging. Bemoediging wordt ook wel gezien als een van de gaven van de Heilige Geest.

Netwerk is een methode die overkomt uit de Willowcreekgemeente van Bill Hybels in - wederom - Amerika, die focust op het ontdekken van de gaven van de Heilige Geest voor iedere christen persoonlijk en hoe je die kunt gebruiken voor Gods Koninkrijk. In *Netwerk*terminologie gaat het hier over welke passie je hebt (doet denken aan de drijfveer van de eekhoorn), welke gave de Geest je geeft (doet denken aan de gave van de gans) en op welke manier je deze gebruikt (doet denken aan de werkwijze van de bever). Is hier de managementtechniek de kerk binnengekomen, of is christelijk gedachtegoed de basis voor een bepaalde managementtechniek? Waarschijnlijk is er geen sprake van een directe beïnvloeding van *Netwerk* op *Gung Ho!* of andersom. Toch lijken kerk en werk hier wel heel dicht bij elkaar te komen.

Drijft ons christenzijn ons op ons werk, beïnvloedt ons werk onze verhouding tot God, en kunnen vaardigheden die we op het werk leren ook ten dienste staan van

ons werk in het Koninkrijk van God, of moeten we dit onderscheid niet eens maken? "Of u nu eet of drinkt of iets anders doet, doe alles tot eer van God" (I Korinthe 10:31, HSV). "En alles wat u doet, doe dat van harte, als voor de Heere en niet voor mensen, in de wetenschap dat u van de Heere als vergelding de erfenis zult ontvangen, want u dient de Heere Christus." (Kolossenzen 3:23,24, HSV). Alle arbeid, betaald of onbetaald, maar ook alle vrijetijdsbesteding, is er uiteindelijk op gericht God te loven en te danken voor de gegeven gaven en talenten. Vanuit deze grondhouding heeft het arbeidspastoraat 'Dienst in de Industriële Samenleving' (*DISK*)³ inmiddels alweer drie jaar geleden een project gehad waarin mensen aan het woord kwamen over bezieling in hun werk.

Johan
Groot-Nibbelink

*werkgroep lid
diaconaat in de
samenleving
van deputaten
diaconaat*

2. Bruce Bugbee, *Wat je het best kunt doen in het Lichaam van Christus*, Gideon Hoornaar, 1998
3. Het Landelijk Bureau DISK is een oecumenisch bureau dat als missie heeft kerken te ondersteunen om bij hun missionair-diaconale opdracht een adequate relatie te leggen tussen het terrein van 'geloof en economie'. De Christelijke Gereformeerde Kerken participeren als waarnemer in de Stichting Landelijk Bureau DISK.

© Inleiding

Met het project *Beroep en bezieling* wil landelijk bureau DISK (zie noot in Vooraf) een bijdrage leveren aan de reflectie op de betekenis van spiritualiteit in werksituaties⁴. De kern van het project wordt gevormd door 22 interviews. Vijftien interviews - waaronder één dubbelinterview - zijn afgenomen door zes kerkelijk werkers. De kerkelijk werkers hebben uit hun eigen netwerk personen gekozen om te interviewen. De kerkelijk werkers zijn op hun beurt - op één na - ook weer geïnterviewd. Op de interviews wordt vervolgens gereflecteerd door een aantal theologen in een viertal beschouwingen. De interviews en beschouwingen zijn gebundeld in een boek met dezelfde titel als het project: *Beroep en bezieling*. Bij de presentatie van het boek is van een wat grotere afstand gereflecteerd op het hele project. De inleidingen bij deze presentatie zijn te vinden op www.disk-arbeidspastoraat.nl (onder projecten).

De geïnterviewden komen veeluit uit het midden van de grote kerken - Protestante Kerk in Nederland (PKN) en Rooms Katholieke Kerk (RKK) - en zijn niet allen even kerkelijk meelevend. Opvallend aan de opzet van het boek is dat gebruik gemaakt is van een eigen netwerk voor het uitkiezen van de geïnterviewden.

Opvallend is ook dat de geïnterviewden een relatief hoog opleidingsniveau hebben. Door de methode van uitkiezen van de geïnterviewden moet dit deel niet gezien worden als een representatieve steekproef over hoe een christen denkt over bezieling in zijn beroep, maar schetst het wel een goede achtergrond voor de doordenking van de verhouding tussen spiritualiteit en de werksituatie. En dat is nuttige stof voor een diaken of ouderling die in het huisbezoek de vraag stelt hoe we God en onze naaste kunnen dienen in het leven van alledag.

Het boek en de reflecties die dat heeft opgeleverd - beroep en bezieling - vormen de leidraad voor deze Diacon.

4. Arbeidspastoraat DISK, *Beroep en bezieling*, p. 7

© 1. Veranderende arbeidsomgeving

“Bezig zijn met spiritualiteit is een sterke trend in heel de samenleving. Opmerkelijk genoeg doet deze trend zich ook in het bedrijfsleven gelden.” Met deze constatering begint het boek *Beroep en bezieling*⁵. “Bezig zijn met spiritualiteit wordt niet langer als een privéaangelegenheid gezien, maar juist als een goede mogelijkheid om het functioneren van individuele medewerkers en organisaties als geheel te bevorderen.” In het voorbeeld van *Gung Ho!* (zie Vooraf) zagen we dat al naar voren komen.

Verandering

De omgeving waarin bedrijven opereren, is veranderd. Voorheen waren vooral strakke processen de kern van de bedrijfsvoering. Het werk werd gescheiden in werkvoorbereiding, werkuitvoering en controle. Dergelijke concepten voor het bedrijfsproces voldoen steeds minder. Door de economische situatie is er steeds meer noodzaak om op korte termijn kwalitatief hoogwaardige producten te leveren. Deze producten zijn steeds meer maatwerk op specificaties van de klant en ten behoeve van kleinere marktsegmenten. De grote maakindustrie verdwijnt naar landen waar arbeid minder kost en het werk in Nederland richt zich meer op innovatie en dienstverlening. Daardoor wordt er nu vooral creativiteit en flexi-

Werknemers moeten zichzelf ontplooiën

biliteit gevraagd van werknemers. Dus: werknemers moeten zich vooral zelf ontplooiën. Je bent niet inwisselbaar, maar je levert een unieke bijdrage.

Generatieverschil

In het boek *Beroep en bezieling* relateert Gerard van Eck de toename van aandacht voor spiritualiteit op de werkvloer aan toenomen zelfstandigheid van uitvoerende medewerkers, waardoor niet alleen een beroep wordt gedaan op kennis en vaardigheden, maar ook op inzet van innerlijke motivatie en creativiteit. Spirituele ontwikkeling helpt daarbij, merkt hij op. Aan de andere kant is er ook een ontwikkeling te zien bij de werknemers. De generatie schoolverlaters van nu kijkt anders tegen werk aan dan die van dertig jaar geleden. Toen ging je werken om je brood te verdienen en speelde een hoge loyaliteit aan de werkgever een belangrijke rol. Als je eenmaal een goede betrekking had gevonden, bleef je daar tot aan je pensioen. Naast je werk ontwikkelde

5. A.w. pag. 7

je nevenactiviteiten in vrijwilligerswerk in de kerk, het schoolbestuur of politieke partij. Arbeid is dan vooral een middel (voldoende inkomsten) om andere doelen (bijvoorbeeld werken voor Gods Koninkrijk) te bereiken. Bij de generatie die nu aan het werk gaat, of in de afgelopen tien jaar gegaan is, wordt arbeid vooral gezien als datgene wat de mens tot zijn doel brengt. Arbeid is een verrijkende ervaring die je doet ontplooien. Als die ontplooiing een nieuwe impuls kan krijgen door een andere baan, dan wissel je van werkgever. Zo kom je meer tot je recht en tot je doel. Dus ook de werknemer zelf zoekt meer spiritualiteit/bezieling in het werk.

Als het waar is dat de generatie die nu aan het werk komt, zijn identiteit vooral ontleent aan wat men doet, én als we de trend zien dat de pensioenleeftijd naar achteren schuift, wat gaat er dan gebeuren wanneer deze generatie mag gaan besluiten over het pensioenrecht? Betekent dat: afschaffing van het pensioenrecht, en dus: werken tot aan je dood? Want je bent wat je doet... (En het lost ook problemen met de pensioenuitkeringen op.) Of verlangt men toch naar een periode waarin het na gedane arbeid goed rusten is, en wordt de identiteit dan ontleend aan nieuwe kansen? Totdat je niet meer kunt - en het leven afgedaan heeft?

Maakindustrie

Deze veranderende arbeidsomgeving is overigens maar een deel van het verhaal. Veel van de huidige werknemers werken in een setting waar zelfontplooiing maar moeilijk uit de verf kan komen. Een setting waarin het vooral om arbeiden gaat - zweten en zwoegen om je brood te kunnen eten. Het is de setting van de maakindustrie: de fabrieken die productie moeten draaien en de werknemers die steeds efficiënter moeten gaan werken om de stijgende kosten in toom te houden. Als het opleidingsniveau bij deze werknemers dan ook nog laag is en zij niet zo begaafd zijn dat ontplooiing door bijscholing gedurende de arbeidsloopbaan vanzelfsprekendheid is, dan neemt de kans toe dat deze werknemers aan de zijlijn van het arbeidsproces komen te staan of dat zij op financieel gebied het steeds moeilijker krijgen.

Lijden aan het werk

De vloek van de zondeval, die God tot Adam sprak, wordt dan gevoeld: "De aardbodem is omwille van u vervloekt; met zwoegen zult u daarvan eten al de dagen van uw leven..." "In het zweet van uw gezicht zult u brood eten, totdat u tot de aardbodem terugkeert, omdat u daaruit genomen bent; want stof bent u en u zult tot stof terugkeren." (Gen. 3:17b, 19, HSV).

Dit aspect klinkt nauwelijks door in de interviews die in het kader van het project *Beroep en bezieling* zijn gehouden. Wordt het lijden aan het werk ook ervaren? Dat

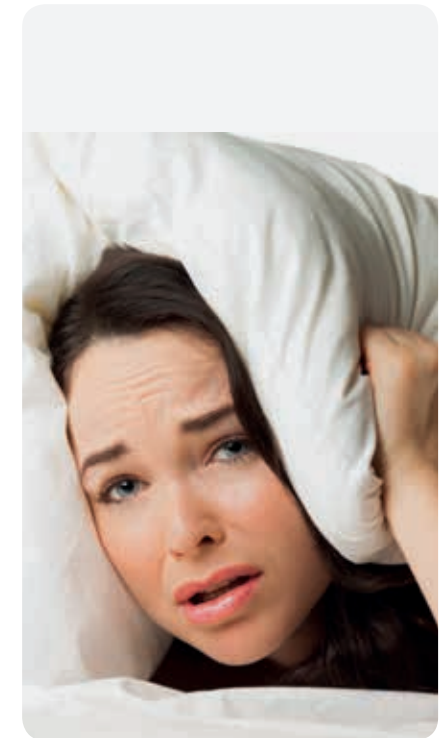
lijden kan zich uiten in het soms hebben van slapeloze nachten door je werk. Of dat je lichaam fysiek versleten raakt van je werk. Of dat er sprake is van intimidatie op het werk. En zo zijn er nog wel meer aspecten van het werk die lijden kunnen brengen. Wat is het dan goed om te weten dat Christus ons van het juk van de zonde bevrijdt!

Identiteit

Paulus heeft het in 1 Korinthiërs en in de brief aan de Kolossenzen erover dat je de Here dient met je arbeid. Wellicht ervaren de geïnterviewden dat ook zo, als zij zien hoe zij zich in hun werk kunnen ontplooien. Maar je kunt je afvragen - als je bedenkt hoe de huidige generatie beginnende werknemers naar arbeid kijkt en de 'last' die dat met zich meebrengt - of wij misschien vooral onszelf bezig zijn te bevrijden van het juk van de zonde. En of je identiteit dan niet te veel in je werk komt te liggen. Met als gevolg een identiteitscrisis als je zonder werk komt te zitten - of te oud wordt.

"Maar", zo benoemt Nynke Dijkstra bij de presentatie van het boek, "je leven hangt er niet vanaf; je identiteit ligt ook niet in je werk, in je bezigheden. Mensen die ouder worden en tot minder in staat zijn, zijn niet 'van minder waarde'. Je waarde is niet afhankelijk van wat je dóet. Roeping is ook meer dan je dagelijkse arbeid, betaald of onbetaald. Je carrière eindigt

als je rond de 65 bent, maar je roeping is levenslang; van dag tot dag, tot de laatste adem ben je in Gods dienst. Zingeving is niet beperkt tot werk, maar in werk is wel degelijk zin te vinden. Je kunt je roeping ook gestalte geven in je werk."⁶ Je waarde is niet afhankelijk van wat je doet, maar van wie je bent in Christus.

Slapeloze nachten door je werk

6. Nyncke Dijkstra-Algra, *Als mensen met zin hun werk doen, heeft dat uitstraling. Toespraak bij de presentatie van 'Beroep en bezieling', 1 november 2010.*

© 2. Duiding van de lijn in de interviews⁷

De in het boek bijeengebrachte interviews laten drie typen van doorwerking van bezieling in het werk zien.

Bij sommige van de geïnterviewden ligt de nadruk op de vanuit hun persoonlijke levensgeschiedenis meegebrachte bezieling die doorwerkt in de wijze waarop zij hun werk verrichten (en vaak al in het soort werk dat men beoefent):

Een van de geïnterviewden is **journalist**. Voor het ANP is ze zowel regio-correspondent als rechtbankcorrespondent. In de PKN van Haarlem is ze ouderling en voorheen diaken. “Ik geloof dat je vanuit de Bijbel de opdracht hebt om op te staan tegen onrecht. Als journalist word ik erop afgerekend dat ik goed met mensen en hun verhalen omga. Je moet je dus altijd bewust zijn van wat je met je publicaties kan aanrichten in de levens van mensen. Soms moet je mensen ook tegen zichzelf beschermen. Dit is iets wat ik mensen echt vanuit mijn geloof wil voorhouden: Je mag mensen niet iets aandoen. Zo heb ik onlangs met de advocaat van een verdachte overlegd over de publicatie van allerlei gegevens die tijdens een rechtzaak op tafel kwamen. Weliswaar is die man door

zijn detentie goed beschermd, maar als de mensen die nog vrij rondlopen lezen wat er in de kranten staat, kan dit gevaar voor hem opleveren. Het gezin van die man werd ook bedreigd. Wat doe je dan als journalist?”

Bij wie het niet gelukt is werk te vinden dat aansluit bij deze bezieling, zien we dat er soms voor gekozen wordt bewust in deeltijd te werken om tijd vrij te maken om die bezieling in vrijwilligerswerk vorm te geven:

Een **bouwinspecteur heeft ervoor gekozen dit beroep parttime te doen (drie dagen per week) en daarnaast theologie te gaan studeren. Hij is als vrijwilliger actief bij IFES (internationale christelijke studentenbeweging) en bij Kingswork (christelijk kinder- en jongerenwerk in het Oude Noorden van Rotterdam).** De vraag “Kun je op je werk als bouwinspecteur ook iets met jouw ervaringen uit je vrijwilligerswerk?”, beantwoordt hij met: “In principe wel. Mijn collega’s vinden het bijzonder dat mensen dit doen. Dat je dat vanuit je geloof doet, vinden ze

ook allemaal prima. Er is steeds meer openheid voor, dat was een paar jaar terug minder; geloof moest je toen gewoon voor jezelf houden. Terwijl ik nu merk dat mensen er met elkaar over praten. Het is helemaal niet gek als in de pauze collega’s vertellen over spirituele ervaringen die ze hebben gehad of dat ze mediteren. Zo komt er een heel gesprek over hoe je in het leven staat. Ik zou het leuk vinden als meer christenen

ervoor zouden kiezen om in deeltijd te werken en extra tijd krijgen om naast hun werk andere dingen te doen. Om zich socialer in te zetten of voor de kerkelijke gemeenschap. Ik wil laten zien dat dat kan.”

Bij andere geïnterviewden ligt de nadruk juist op het werk zelf als vindplaats van zingeving en bezieling. Deze geïnterviewden spreken opvallend minder vaak over vrijwilligerswerk:

7. DISK, *Beroep en bezieling*, pag. 211 e.v.

De artdirector in het gezelschap van de geïnterviewden antwoordt op de vraag of er een moment was dat hij doorkreeg dat dit echt zijn vak is: “Op mijn allereerste dag bij Netlinq. Ik heb bijna gehuild van blijheid toen ik thuiskwam. Ik dacht: als ik deze afslag gemist had, had ik nooit meer gelukkig kunnen worden.”

“Een club mensen die ik al ken sinds ik bij Netlinq werkte, is gewoon mijn familie geworden. Het zijn eensgezinden, mensen waar ik heel close mee ben en waar ik op het gebied van creatie en ontwerpen heel nauw mee kan samenwerken.”

Tenslotte is er bij diverse geïnterviewden een duidelijke wisselwerking aan te wijzen tussen persoonlijke bezieling en bezieling die binnen het kader van het werk opgedaan wordt:

De geïnterviewde bemiddelings-medewerkster volgt een opleiding tot coach/mentor. Na de bevalling van haar eerste kind is ze in een postnatale depressie geraakt. Na tien jaar ging ze weer aan het werk. “Toen begon pas echt de weg naar ‘mogen zijn wie ik ben’. Al was het een positieve ervaring, ik begon die baan nog steeds met het gevoel alsof ik niets kon. Eigenlijk is toen de periode begonnen dat ik mijn grenzen

ben gaan onderzoeken. Ik begon met 12 uur in de week en dat werd uitgebreid naar 16 uur. Daar had ik natuurlijk helemaal ‘de bibbers’ van: dat kan ik nooit en dat wordt veel te druk. En dan merk je dat het best gaat, als je je maar niet opwindt. De kunst is om de wereld met al zijn hectiek en chaos niet bij jou binnen te laten komen. Maar om te leven vanuit een soort innerlijk station dat je nooit verlaat. Daarmee trek je de wereld in. Dus je draait het als het ware om.

Als je dat doorkrijgt, vind je het ook niet meer zo erg om even niet te voldoen aan de *do's* en *don't's* van de maatschappij. In het begin is het echter moeilijk om tegen een kerkelijke organisatie te zeggen: ‘Even niet’.”

Bezieling

In de interviews komt ook naar voren dat werk belangrijk wordt gevonden, omdat je economisch zelfstandig moet kunnen zijn. De motivatie dat er brood op de plank moet komen, is dus nog steeds belangrijk. Anderzijds verschuift in de interviews toch ook de aandacht van de economische waarde van arbeid naar de betekenis van het werk zelf. Niemand noemt echter het aspect dat werken ook zwoegen kan zijn en dat er geleden kan worden aan het werk; zelfs niet degene die met een burn-out thuis kwam te zitten.

Lijden aan het werk

Mensen benoemen als hart van hun arbeid dus niet het ‘arbeiden’ (zwoegen - fysiek, slovend, repeterende activiteiten), ook niet zozeer het ‘werken’ (creëren - maken, bouwen, leidend tot een product dat klaar is), maar het ‘spreken’ (alle communicatie rond arbeid) en ‘handelen’ (effect op de menselijke wereld - ordenen van de wereld). Daar wordt de bezieling in het werk volop openbaar.

De kerk komt in de interviews maar zijdelings ter sprake, hoewel een deel van de geïnterviewden wel vrijwilligerswerk

in de kerk doet. De verbinding tussen kerk en werkvloer lijkt daarom moeilijk tot stand te komen. Het persoonlijk geloof daarentegen komt wel regelmatig ter sprake en geeft mede inhoud aan de bezieling en motivatie die voor het werk gevonden worden.

© 3. Motieven voor betaald werk

Welke motivatie er kan zijn om je dagelijks werk te doen, wordt helder op een rij gezet in de toespraak van Nyncke Dijkstra-Algra⁸, bij de presentatie van het boek *Werken, zin of geen zin?*⁹

1. *Er moet brood op de plank komen.* Geld maakt mogelijk dat ik een dak boven mijn hoofd heb, dat ik kan eten en drinken, dat ik eventueel een gezin kan onderhouden.
2. *Ik kan mijzelf erin kwijt.* Het werk past bij mijn gaven en talenten. Dit is de reden waarom sommige mensen op latere leeftijd iets anders gaan doen: ze durven gehoor te geven aan een oud verlangen. Dat het misschien minder oplevert qua erkenning en betaling, is van minder belang.
3. *Ik werk omdat luiheid verkeerd is, omdat ik mij verplicht voel.* Omdat 'ik mijn verantwoordelijkheid wil nemen', zoals oud-minister-president Balkenende vaak zei. Zou hij er ook plezier in hebben, of is het alleen een heilig moeten?
4. *Werk geeft status en prestige.* Zeker bepaald werk geeft erkenning, een positie. Mijn identiteit hangt samen met mijn werk. Ik ben onderwijzer, timmerman, kunstenaar, minister-president.

5. *Werk levert sociale contacten op.* Dit geldt voor veel betaald werk, maar zeker ook voor veel vrijwilligerswerk. Je leert mensen kennen, je doet er relaties op.
6. *Ik werk omdat het mijn roeping is.* En ik doe het omdat het van betekenis is voor anderen, voor het Koninkrijk, voor een betere toekomst. Veel mensen in de zorg, in de kerk, in maatschappelijk werk of ontwikkelingswerk doen hun werk vanuit een dergelijk besef. Het werk is niet *maar* werk, maar heeft een diepere lading.

Veel mensen in de zorg ervaren hun werk als roeping

7. *Mijn werk is van betekenis.* Ik werk omdat ik een bijdrage wil hebben aan deze samenleving. Dit werk doen heeft zin.

8. Nyncke Dijkstra-Algra, *Als mensen met zin hun werk doen, heeft dat uitstraling. Toespraak bij de presentatie van 'Beroep en bezieling'*, 1 november 2010.
9. C. Augustijn (red.), *Werken: zin of geen zin? Ten Have, Baarn 1986.*

© 4. Kerkelijke aandacht voor beroep en bezieling

De reflectie van Jodien van Ark en Henk de Roest op de interviews is gericht op het gebruik van de uitkomsten van de interviews binnen de kerken. Zij evalueren met name de interviews die met de kerkelijk werkers zijn gehouden. Doordat deze kerkelijk werkenden vooral actief zijn binnen de PKN en de RKK, heeft hun evaluatie in eerste instantie vooral betrekking op deze kerken. Het valt hun op dat de kerk als een plek wordt geschetst waar de ruimte en open aandacht voor bezieling juist ontbreekt: "de kerken worden gestempeld door regels en dogma's; de geloofscommunicatie gaat gemakkelijk over de hoofden van mensen heen en het gaat te weinig over alledaagse thema's; de geloofstaal lijkt te bestaan uit woorden van vroeger; kerkelijke structuren zijn stroperig en veranderingen gaan langzaam. Daarbij kennen kerken een sterke gerichtheid op het 'binnenhalen' van mensen, terwijl ze te weinig beseffen hoe groot de stap is voor iemand die daadwerkelijk binnenkomt. Het lijkt alsof het in de kerk dubbel moeilijk is om vormen te vinden die mensen levensenergie geven en die ze met hart en ziel mee doen werken aan de doelstelling van die kerk: mee te werken aan de komst van

het Koninkrijk van Christus."¹⁰ Van Ark en De Roest noemen dit het 'tegenbeeld' van een bezielde organisatie.

Aandacht

Dit tegenbeeld wijst volgens hen tegelijk aan wat mensen in de kerk missen: aandacht voor onderlinge relaties; investering in samenwerking; ruimte en tijd om samen geloof te beleven en te voeden in relatie tot het alledaagse leven. De kerk als tegenbeeld roept ook de vraag op in hoeverre de werkvloer in de kerk zelf bezielend is. Alleen een inventarisatie door een kerkbestuur van de kerkelijke werkvloer (mensen met een betaalde baan en vrijwilligers), gericht op de vraag hoe mensen hun werk in de kerk beleven, zou waarschijnlijk de voldoening over het werk al doen toenemen. Als punt van aandacht citeert Jodien van Ark een van de kerkelijk werkers: "Je moet eigenlijk bij ieder doopgesprek en bij ieder bezoek vragen: mogen wij u in de kaartenbak zetten met de vragen 'wat voor beroep heb je?', 'wat voor talent heb je?' en 'mogen wij daar eens een beroep op doen?'. Het is pastoraal om daarnaar te vragen, want mensen zijn er gewoon mee bezig en ze vinden het fijn als je hen aanspreekt op hun talenten."

10. Jodien van Ark, *Bezieling in de kerk, praktisch theologische reflectie op de bezieling in kerkelijk werk. Toespraak bij de presentatie van het boek op 1 november 2010. Zie ook DISK, Beroep en Bezieling pag. 255.*

Investeren in samenwerking

Onze kerken

Van Ark en De Roest signaleren dus de kerk als een tegenbeeld van een bezielde organisatie. Dat is verontrustend, aangezien je zou verwachten dat de Heilige Geest waait door de kerken en bezieling geeft. In een organisatie waar weinig bezieling aangetroffen wordt, zal men ook

niet open zijn over wat men bezielt in het uitvoeren van het werk. Er dreigt dan een kloof te ontstaan tussen kerk en werk. Dit noopt tot zelfreflectie van de kerken: hoe is dat bij ons? Is er op dit gebied verschil tussen de PKN en de RKK in vergelijking tot onze eigen kerken?

© 5. Handreikingen voor het diaconaat

Betaalde arbeid is van grote waarde voor ons. Arbeid kan zin geven, maar vraagt soms ook moeite. Binnen de kerkelijke gemeenschap is er vaak openheid voor meeleven in allerlei levenssituaties, zoals ziekte, rouw of verbreken van relaties. Maar is dit meeleven er ook als mensen failliet gaan, werkloos worden, overspannen raken of lijden aan inkomensgebrek? Of is er dan vooral verlegenheid te merken - als een dergelijke situatie al wordt opgemerkt? Het gemis dat wordt gevoeld in de aandacht voor elkaar kan wel eens betrekking hebben op dit soort situaties van werkgerelateerde nood. Dat we dan niet goed weten wat de ander bezighoudt en er niet voor hen zijn. Pastoraat en diaconaat liggen hier heel dicht bij elkaar. Een taak van de diaken kan zijn om specifiek aandacht te hebben voor dit soort situaties.

Taak van de diaken

De suggestie die Jodien van Ark geeft om te vragen naar iemands werk en talenten, sluit heel duidelijk aan bij de taak van de diaken als het gaat om het verzamelen van 'geestelijke gaven'. Daarbij is het diaconaal huisbezoek onmisbaar. Terecht wordt opgemerkt dat het vragen naar de beleving van het werk dat iemand doet, bij elk gesprek naar voren kan komen. Dat betekent dat hierover goede communicatie nodig is tussen predikant, ouderling, eventuele bezoekbroeders of -zusters en de diaken. De diaken zal als taak hebben het

overzicht te houden over de gaven en talenten die in deze gesprekken worden benoemd, zodat deze ook weer uitgedeeld kunnen worden aan anderen. Neem daarom in het ledenbestand van de gemeente ook op welke betaalde arbeid iemand doet en welk vrijwilligerswerk, zodat daar steeds weer aandacht aan besteed kan worden.

Zelfreflectie

De diaken kan naar aanleiding van het thema *Beroep en bezieling* de kerkenraad aansporen tot zelfreflectie. Hoe bezielend is onze eigen kerk? Weten we van elkaar wat ons bezielt en wordt daar open over gesproken op de mannen- en vrouwenvereniging, de jeugdvereniging en de kringen of gespreksgroepen? Komt arbeid aan bod in de eredienst, voorbede, prediking en catechese? Is er binnen de kerkgemeenschap ruimte om ervaring met arbeid en de waarde daarvan met elkaar te delen?

Verwijzingen

- <http://www.disk-arbeidspastoraat.nl/beroepenbezieling15.htm>

Specifiek rondom bezieling als christen op je werk:

- www.christenzijnopjewerk.nl en www.geloofinjewerk.nl
- *Yes! 't is weer maandag*, M. Greene (uitgeverij Medema, Vaassen, 2006)

© 6. Vragen voor de kerkraad

In deze Diacon nodigen wij kerkenraden uit tot zelfreflectie ten aanzien van een aantal signalen die uit het project *Beroep en bezieling* naar voren komen. Bewust zeggen wij hier kerkenraden, omdat bij dit thema diaconaat en pastoraat in elkaar overlopen. De volgende vragen kunnen helpen bij de bespreking van het thema *Beroep en bezieling* in de kerkenraad:

- Worden zorgen rondom arbeidssituaties ook bij de Here gebracht in de voorbede in de gemeente, zoals dat ook met zorgen rondom gezondheid gebeurt? En danken wij voor positieve werkgerelateerde ontwikkelingen, zoals wij danken voor geslaagde operaties of genezingen? Zo niet, waarom niet en is daar op andere wijze een mogelijkheid voor?
- Geven onze kerkdiensten inspiratie om gezegend de werkweek in te gaan en deze zegen ook uit te dragen op ons werk?
- Is beroepskeuze en de verhouding tussen beroep en geloof een onderwerp bij de catechisatie?
- Ken ik in mijn wijk situaties waarin iemands werk lijden met zich meebrengt? Wanneer heb ik hierover voor het laatst met hem/haar gesproken?
- Komt in mijn huisbezoeken aan bod waar mijn gesprekspartner inspiratie voor zijn werk vandaan haalt? Heeft dat ook een geestelijke dimensie (ik voel mij geroepen om dit werk te doen / God heeft mij de gaven gegeven om dit werk te doen / ik ben door God op deze plaats gesteld)?
- Zijn er in mijn wijk situaties van werkloosheid? Hoe vangen we dit lid als gemeente op? Kunnen de gevolgen hiervan besproken worden met ouderling, diaken of in de Bijbelkring?
- Wanneer is er in onze gemeente voor het laatst geprekeerd over arbeid, buiten de bid- en dankdag?

Zijn de gevolgen van werkloosheid bespreekbaar?

Zalig de handen

Zalig zijn de werken van Gods handen.

Zalig ook de handen die het leven koesteren,
zalig de handen die creatief zijn,
zalig de handen die pijn verzachten,
zalig de handen die weten te omhelzen,
zalig de handen die tuinen lieten bloeien,
zalig de handen die van boosheid knepen.

Zalig de handen die nieuw zaad hebben gezaaid,
zalig de handen die de oogst hebben binnengehaald,
zalig de handen die hebben schoongemaakt,
gewassen, gedweild en geschrobd,
zalig de handen vol rimpels van ouderdom,
zalig de handjes die een belofte inhouden,
zalig de handen vol littekens en schrammen,
omdat ze onrecht aanpakten,
zalig de handen die gaven en ontvingen.

Zalig zijn de werken
van Gods handen.